

Discussie

De herkomst van de kerstbal

Nederlandse verzamelaar:
"Het was vroeger een hoofddek-
sel"

Egbert Dikken uit het Nederlandse Ommen heeft een nieuwe theorie waar de kerstbal vandaan komt. Het kleinood zou niet geïnspireerd zijn op de heksenbal, zoals decennialang gedacht werd, maar afkomstig zijn van een glasbol van een Duits hoofddek-
sel.

● Hing u afgelopen dagen ook kerstballen in een boom? Dan was u niet de enige. Maar iemand moet er ooit mee begonnen zijn, en algemeen wordt aangenomen dat in 1831 de Duitse glasblazer Johann Simon Lindner uit de Vogezen de eerste glazen kerstbal ooit blies.

In die tijd werden er voornamelijk appels en nootjes gebruikt om de kerstboom te tooien, maar door grote droogte die winter was er een appel- en notenschaarste. De glasblazer besloot een grote kraal te blazen. Zijn inspiratiebron was waarschijnlijk de oude heksenbal, die boeren op allerlei plaatsen hingen om heksen af te schrikken.

In het volksgeloof leefde de overtuiging dat heksen en boze geesten bang waren voor spiegels. Zeker tijdens het midwinterfeest werden overal heksenballen gehangen. Maar vermits het volksgeloof taande, en de glasblazers minder en minder heksenballen moesten maken, was Lindners idee om er een boom mee te versieren helemaal niet gek. De kerstbal was geboren.

Het stadje Lauscha in het Duitse Thüringen pikte Lindners idee op. Sinds 1870 vind je hier het mekka van de kerstballen. De glasblaasindustrie zette Lauscha op de kaart. Lauscha dankt zijn rijkdom aan het kerstballetoerisme.

Geschiedvervalsing

Egbert Dikken, een van de grootste kerstballenverzamelaars van Europa, zet die theorie nu helemaal op losse schroeven. De man bracht een boek uit waarin hij Lauscha en Lindner allebei als geschiedvervalsers afdoet. "Lauscha is niet de bakermat van de kerstbal, net zo min als ik geloof dat Lindner de eerste

kerstbal blies. Zeg nu zelf: ik heb zelf nootjes van drie winters oud. Die blijven heel lang goed. En zo'n heksenbal weegt veel te zwaar om in een boom te hangen."

Volgens de Nederlander is het plaatsje Bischofsgrün in de Duitse deelstaat Beieren de bakermat van de kerstbal. "Ik heb in het klederdrachtmuseum van Bischofsgrün traditionele hoofddek-
sels ontdekt, waaraan glazen kralen hingen die sprekend op een kerstbal lijken. Napoleon Bonaparte, gestorven in 1821 - dus nog tien jaar voor Lindner - zijn fameuze eerste kerstbal schonk de arme boeren vrij van klederdracht. In Bischofsgrün omgeving begonnen de jongeren 'schäppels' te dragen, hoofddek-
sels versierd met kralen waarvoor altijd verondersteld werd dat ze in Lauscha ontwikkeld zijn geweest."

In het Duitse Lauscha zijn ze niet opgezet met Dikkens theorie, die aan de foto's van schäppels te oordelen wel eens de juiste zou kunnen zijn. "Ik heb de mythe van Lauscha ont-
kracht. Dat nemen ze me in Thüringen niet in dank af. Ach, iedereen denkt dat iemand die kerstballen verzamelt, niet goed spoort. Maar ik ben geen halve zool."

De meeste kerstballen die we nu in de winkels kopen, komen uit Polen, China en Zuid-Amerika. Zelf houdt Egbert vast aan de oude Duitse ballen in de vorm van dennenappeltjes, die als ze honderd jaar oud zijn tot duizenden euro's per stuk kunnen opbrengen. "Ik dacht altijd dat mijn oudste kerstbal mijn oievaartje was, maar het blijkt een toelletje van het Belgisch kerstballenmerk Ajeko te zijn dat ik in Tongeren heb gekocht. België mag fier zijn dat de Tsjechische immigrant Alfred Jecelin indertijd in Schelle een echte kerstballenfabriek is gestart, waar 90 mensen tewerk gesteld waren. Deze Ajeko-ballen behoren tot mijn persoonlijke favorieten."

Herken oude ballen

Volgens Egbert mag je oude ballen nooit weggooien.

Een schäppel, een traditioneel hoofddek-
sel.

Egbert Dikken. "Ik heb de mythe van Lauscha ont-
kracht. Dat nemen ze me daar uiteraard niet in dank af!"
FOTO TOM VAN DIJKE/STENTOR

"Op het internet worden er mooie be-
dragen voor geboden." Hoe je een échte oude bal van een nieuwe onderscheidt? "Da's aartsmoeilijk. Bij oude ballen is de kleur wat dof. Er zit al eens een druppel kaarsvet op. De echte oude ballen, zoals die van

Inge-Glas, zijn nog gekleurd met ge-
latine en natuurlijke producten. Tegenwoordig worden er soms oude metalen dopjes op een nieuwe bal gezet, zodat het verschil tussen antiek en nieuw heel dun wordt." Egbert is na 10.000 ballen zelf he-

lemaal 'klaar' met verzamelen. Nou ja. "Als ik ergens iets moois zie, kan ik het natuurlijk niet laten liggen." Met tentoonstellingen stopt hij ook. "Laatst waren er zes kerstballen ge-
broken. Dat vind ik zó erg."

KRISTIN MATTHYSSEN